

Forsvarsdepartementet
Postboks 8126 Dep.
0032 OSLO

20. desember 2016

Vår ref.: 2016/122-3

Deres ref.: 2016/2699-1/FD II 5/SIH

Hørings svar fra EOS-utvalget – høring av rapport avgitt av Lysne II-utvalget om digitalt grenseforsvar

EOS-utvalget viser til Forsvarsdepartementets (FD) høringsbrev 5. oktober 2016 vedrørende høring av rapport avgitt av Lysne II-utvalget om digitalt grenseforsvar.

Lysne II-utvalget peker i sin rapport på de mange hensyn som må drøftes i forbindelse med eventuell innføring av digitalt grenseforsvar (DGF), der personvern og menneskerettigheter står sentralt. Lysne II-utvalgets konklusjon er at DGF "kan innføres på en måte som kombinerer hensynene til teknisk realiserbare løsninger, juridisk gangbarhet, personvernmessige forhold, etterretningmessig verdi og tillit i befolkningen".

Lysne II-utvalget har foreslått et kontrollsystem bestående av:

- Forhåndsgodkjenning fra domstolen (DGF-domstolen),
- Et tilsyn som overvåker bruken av DGF i nær sanntid (DGF-tilsynet),
- Styrking av EOS-utvalgets etterfølgende kontroll.

Opprettelsen av et DGF-tilsyn begrunnes i behovet for en "tilnærmet kontinuerlig og uavhengig kontroll – i nær sanntid – knyttet til implementeringen av DGF-systemet". DGF-tilsynet er foreslått opprettet som et forvaltningsorgan underlagt et annet departement enn FD (Samferdselsdepartementet), for å sikre uavhengighet. Det er foreslått at tilsynet skal:

- I nær sanntid motta all informasjon om alle søk som gjøres i datasamlinger i DGF-systemet, motta alle avgjørelser fra DGF-domstolen, ha tilgang til informasjon om hvordan filtrene er implementert og konfigurert, og ha tilgang til all informasjon om hvordan interne retningslinjer og avgjørelser fra domstolen er oversatt til søkeprivilegier.
- Rapportere avvik til EOS-utvalget og for øvrig rapportere regelmessig til EOS-utvalget, Forsvarsdepartementet og Samferdselsdepartementet.
- Føre tilsyn med at datasikkerheten i DGF-systemet er så høy som teknologisk og praktisk mulig.

Om rapporteringen fra DGF-tilsynet til EOS-utvalget, skriver Lysne II-utvalget:

"DGF-tilsynet bør etter utvalgets syn ikke tillegges myndighet til å stanse virksomhet eller offentlig kritisere E-tjenesten for brudd på regelverket for DGF. Dette vil kreve oppbygging av juridisk kompetanse som vil dublere EOS-utvalgets kompetanse, og vil dessuten skape uhensiktsmessige ansvarlinjer i forhold til EOS-utvalgets mandat. Utvalget mener derfor at tilsynet, ved mistanke om avvik, skal rapportere dette umiddelbart til EOS-utvalget, som vil vurdere oppfølgingstiltak i tråd med de fullmakter som EOS-utvalget besitter, og rapportere til Stortinget i tråd med etablert praksis."

POST: Postboks 84 Sentrum, 0101 OSLO
BESØK: Akersgata 8
TELEFON: 23 31 09 30
E-POST: post@eos-utvalget.no
INTERNETT: www.eos-utvalget.no

EOS-utvalget har ikke noe synspunkt på om det bør innføres DGF i Norge eller ikke, og heller ikke på vilkårene for bruk av metoden.

Utvalget ønsker å uttale følgende om Lysne II-utvalgets forslag til kontrollen med DGF:

Stortinget har gjennom opprettelsen av EOS-utvalget forutsatt at utvalget skal foreta en helhetlig legalitetskontroll av EOS-tjenestene. Dersom det opprettes et DGF-tilsyn, vil det innebære at EOS-utvalgets kontroll av denne metoden blir indirekte, i motsetning til den direkte kontrollen EOS-utvalget utfører i dag med EOS-tjenestene, herunder E-tjenesten.

EOS-utvalget vil påpeke at all rapportering fra det foreslåtte DGF-tilsynet til EOS-utvalget, til en viss grad vil måtte baseres på et skjønn, spesielt med tanke på hva som vurderes å utgjøre et avvik. Den foreslåtte løsningen med et departementsunderlagt tilsyn, vil i praksis kunne bety at skjønnsutøvelsen knyttet til hva som vil rapporteres videre til EOS-utvalget, vil være unntatt parlamentarisk kontroll. Det faller antakelig utenfor EOS-utvalgets kontrollområde å kontrollere et eventuelt DGF-tilsyn, jf. EOS-kontrollloven¹ § 1 første ledd. Utvalget kan etter lovens § 3 siste ledd i sine undersøkelser "gå utover de rammer som følger av § 1 første ledd ... "når det tjener til å klarlegge saker eller forhold som det undersøker i kraft av sitt mandat". Beslutninger fra utvalget om dette, er "bindende for forvaltningen" etter EOS-kontrollinstruksen². Dersom det opprettes et DGF-tilsyn, vil EOS-utvalget måtte vurdere om det periodisk eller permanent bør fatte en slik beslutning om kontroll av DGF-tilsynet, for å kunne oppfylle formålet med kontrollen, herunder bl.a. "å klarlegge om det begås urett mot noen" og "påse at det ikke nyttes mer inngripende midler enn det som er nødvendig etter forholdene", jf. EOS-kontrollloven § 2. Det kan ellers være vanskelig for EOS-utvalget relatert til DGF å utføre den kontrolloppgaven Stortinget har pålagt utvalget.

EOS-utvalget mener det i alle tilfeller er nødvendig med helt klare grensdragninger mellom EOS-utvalget og et eventuelt DGF-tilsyn.

Lysne II-utvalget synes å ha vurdert hvorvidt DGF-tilsynets oppgaver kan tilligge EOS-utvalget, og uttaler følgende:

"Etter utvalgets vurdering vil det antagelig være uhensiktsmessig – gitt EOS-utvalgets oppheng og lovregulerte oppdrag om etterfølgende kontroll – dersom EOS-utvalget skal tillegges denne oppgaven."

Etter EOS-utvalgets oppfatning er det ikke klart at EOS-utvalgets parlamentariske forankring som uavhengig kontrollutvalg oppnevnt av Stortinget, samt etterfølgende kontroll, er omstendigheter som gjør EOS-utvalget uegnet til å utføre de oppgavene som foreslås gitt til et eventuelt DGF-tilsyn. Utvalgets mandat og selvstendige ansvar for å utføre kontroll på Stortingets vegne, vil medføre behov for forsterket teknisk kompetanse i EOS-utvalget til å foreta kontroll av DGF-metoden, uavhengig av opprettelse av et eventuelt DGF-tilsyn.

I og med at DGF-tilsynet skal "føre tilsyn med at virksomheten drives i henhold til lov"³, konstaterer EOS-utvalget at opprettelsen av tilsynet vil føre til at det blir en dublering ikke bare av teknisk kompetanse i EOS-utvalget og tilsynet, men også av juridisk kompetanse.

EOS-utvalget merker seg videre at DGF-tilsynet ikke skal "tillegges myndighet til å stanse virksomhet..." som er ulovlig e.l. Til sammenlikning viser EOS-utvalget til at Statens inspeksjon

¹ Lov om kontroll med etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste 3. februar 1995 nr. 7.

² Instruks om kontroll med etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjeneste 30. mai 1995 nr. 4295.

³ Lysne II-utvalgets rapport side 52 andre spalte.

för försvarsunderrättelseverksamheten (SIUN), kontrollorganet för den svenska signalspaningsloven (FRA-loven), har myndighet till att besluta om stansning. SIUN har också myndighet till att besluta om sletting/tilintetgöring av ulovlig innhentet materiale. EOS-utvalget har ingen myndighet till att pålegge EOS-tjenestene å stanse sin virksomhet dersom virksomheten utgjør et lovbrudd, eller er i strid med domstolsavgjørelser, eventuelle forskrifter eller interne retningslinjer. På denne bakgrunn kan det vurderes nærmere om myndighet till att besluta om stansning av innhentingvirksomheten og pålegg om sletting av ulovlig innhentet materiale bør nedfelles i regelverket.

EOS-utvalget må utvilsomt styrkes dersom DGF innføres som foreslått, noe Lysne II-utvalget foreslår i sin rapport. EOS-utvalget antar imidlertid at eventuell innføringen av DGF krever en betydelig styrking av ressursene, først og fremst i form av at det ansettes flere personer med teknologisk kompetanse i utvalgets sekretariat.

For øvrig merker EOS-utvalget seg, og er enig i, Lysne II-utvalgets vurderinger av nødvendigheten av at DGF som etterretningsmetode reguleres i lovs form. Til sammenlikning viser EOS-utvalget at den svenske signalspaningsloven (FRA-loven) regulerer FRAs innsamling av fra *alle typer signalbærere*, og ikke kun signaler som går over kabler. I den forbindelse viser EOS-utvalget til sin særskilte melding til Stortinget 17. juni 2016 om rettsgrunnlaget for Etterretningstjenestens virksomhet. EOS-utvalget pekte i meldingen på at det er et mulig behov for å utrede nærmere om E-tjenesten bør få tydeligere hjemler for all sin metodebruk som kommer i inngrep med enkeltindivider, med tilhørende rettssikkerhetsgarantier, på bakgrunn av den faktiske, teknologiske og rettslige utvikling som har funnet sted siden e-loven ble vedtatt i 1998. EOS-utvalget reiste i den forbindelse spørsmål om godkjenning av E-tjenestens inngripende metodebruk bør underlegges domstolsgodkjenning e.l., i tillegg til EOS-utvalgets eksterne etterfølgende kontroll.

Dersom forslaget om DGF som metode for Etterretningstjenesten blir vedtatt i lovs form, reiser EOS-utvalget spørsmålet om det da ikke også Etterretningstjenestens øvrige metoder bør lovreguleres.

Med vennlig hilsen

Edbjørn Løwer
utvalgsleder